

26 april 1898

27 augustus 1995

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKVALTHERMOND

In 1898 werd in Valthermond een Chr. Geref. Kerk geïnstitueerd. Bijna 100 jaar later besloot men de kerk op te heffen. We willen hier iets over de geschiedenis van deze kerk vertellen. In de Wekker van vrijdag 25 augustus 1995 heeft drs. W. van 't Spijker van Stadskanaal, die consulent van de gemeente van Valthermond was, een artikel geschreven over de opheffing. Met zijn toestemming nemen we het eerste gedeelte over, dat gaat over wat voor 1898 in Valthermond gebeurde.

Het ontstaan.

"In 1890 was er in de Valthermond een Christelijke Gereformeerde kerk geïnstitueerd. In het gebied tussen de Hondsrug en het Stadskanaal werden in de vorige eeuw in het kader van de turfwinning een aantal "monden" gegraven, om de turf te kunnen vervoeren, en langs die monden ontstonden woongebieden. Zo vind je in die streek de Buinermond, de eerste en de tweede Exloërmond, de Weerdingermond en ook de Valthermond. De mensen die daar woonden en die een kerkelijke binding hadden, trokken in het begin op zondag te voet naar de plaatsen waar de mond begon, of waar hij uitliep, en zo was het ook het geval met een aantal families die zich in de Valthermond gevestigd hadden: zij kerkten oorspronkelijk in Musselkanaal. Maar een aantal van hen, waaronder de families Wind, Van Oosten, Bakker en Roffel, vonden het trekken op zondag een probleem worden. Zij bouwden een kerkje en werden een zelfstandige Christelijke Gereformeerde Kerk. In 1892 ging de gehele gemeente mee met de Vereniging van Afgescheidenen en Dolerenden, en heette de gemeente dus voortaan de Gereformeerde Kerk van Valthermond.

Als deze gemeente in 1894 een eigen predikant krijgt in Ds. Bosman, die in Amsterdam aan de Vrije Universiteit gestudeerd had, komen een aantal gemeenteleden met hem in conflict over de doop.

Een broeder, Jan van Oosten, vraagt de doop aan van één van zijn kinderen, en in een gesprek met de predikant komt er een verschil in opvatting over de doop openbaar, en dat is er de aanleiding toe, om te besluiten in 1898 weer Christelijk Gereformeerd te worden, en op 26 april van dat jaar wordt de eerste dienst gehouden."

Opnieuw Christelijk Gereformeerd

Op 26 april 1898 wordt er een buitengewone vergadering gehouden, die geleid wordt door ds. J. Bos uit Leeuwarden. Er zijn 9 manslidmaten aanwezig. Deze broeders verklaren dat zij niet meer kunnen meegaan met de zgn. Verenigde Kerken. Zij hebben met dit kerkverband gebroken en willen opnieuw Chr. Geref. worden. Men wil terugkeren 'tot de welbeproefde paden der vaderen, en de Chr. Geref. Kerk volgens het Reglement van 1869, gebouwd en gefundeerd op Gods onfeilbaar Woord en de Gereformeerde Belijdenisgeschriften, ook te Valthermond te doen herleven en zich als zodanig aldaar als Chr. Geref. Gemeente te constitueren" (notulen 26-4-1898). Er wordt meteen een kerkenraad gekozen: tot ouderling de brs. W. van Oosten en H. Roffel en tot diaken de brs. J. Roffel en J. van Oosten. Na deze vergadering volgt direct een eredienst waarin ds. Bos een korte rede houdt over Genesis 12:1. De verkozen broeders worden in het ambt bevestigd en er wordt een kind gedoopt.

Zondagsschool, kerkbouw

Men gaat direct voortvarend te werk. Drie weken later, op 10 mei 1898, wordt besloten ten tot oprichting van een zondagsschool, onder leiding van br. W. Roffel.

Waar men vanaf april 1898 samenkwam voor de diensten is niet bekend.

In de notulen wordt hierover niets geschreven. Er worden wel direct plannen beraamd om te komen tot een kerkgebouw.

Er wordt voor fl. 368,45 (en een halve cent) hout gekocht en het bouwen van de kerk wordt uitbesteed voor fl65,-, op grond die voor fl6,- per jaar wordt gepacht van de heer A. Herder.

Op 24 september 1898 wordt de houten kerk in gebruik genomen. Ook hierover is niets te vinden in de notulen, maar in de Wekker van 14 oktober van dat jaar staat het volgende bericht:

"Op 24 Sept. jl. mochten wij als Christelijke Gereformeerde gemeente van Valthermond het genoegen smaken onzen consulent, den Wel. Eerw. Heer ds. Bos van Leeuwarden, in ons midden te zien, om waar volgens ons aller begeerte, een kerkgebouw, hoe eenvoudig dan ook, is verrezen, dit op plechtige wijze aan den dienst des Heeren te wijden. Zijn Eerw. kweet zich van die taak door de gemeente te bepalen bij de woorden van Ps.132:5, wijzende op het grote voorrecht, die plaats gevonden te hebben, maar ook tevens opwekkende, om, als eenen David de verknochtheid aan het huis des Heeren te tonen. En allen, die het werk van 1834 liefhebben, stemmen voorzeker in met de bede van onzen consulent: "Heere, dat Uwe ogen open zijn over dit huis".

Namens den kerkenraad: Jan van Oosten"

Predikanten

Het is voor de gemeente erg moeilijk een predikant te krijgen, die wil voorgaan in de diensten. In het begin van deze eeuw zijn er niet veel predikanten in onze kerken. In 1907 stelt de kerkenraad voor de Classis Leeuwarden te vragen of zij kan besluiten dat er in vacante gemeenten vier keer per jaar "bediening des Woords en der Sacramenten kan plaatsvinden". De Classis zal hierop niet zijn ingegaan, want in 1912 dient de kerkenraad opnieuw hetzelfde verzoek in. De kerkenraad is ook slim. Wanneer men een verzoek ontvangt van de Chr. Geref. School in Sneek om een collecte voor deze school te houden, antwoordt "dat men wel een collecte wil houden, maar op een zondag dat de predikant van Sneek, ds. Koomans, in Valthermond komt preken. Hij kan dan direct de collecte in ontvangst nemen! Volgens de notulen van 20 april 1917 is Ds. Koomans op woensdagavond 11 april geweest en heeft de collecte ontvangen: fl 26,57.

Beroepingswerk

Valthermond heeft geen eigen predikant gehad. Wel zijn er, in combinatie met andere gemeenten, verschillende beroepen uitgebracht, maar geen van de uitgebrachte. beroepen resulteerde in een eigen predikant.

In 1905 wordt samen met de gemeente van Emmer-Compasuum lerend ouderling H. Woudstra uit Leeuwarden beroepen.

In 1910 wordt opnieuw met Emmer-Compasuum, een beroep uitgebracht op ds. J. van der Vegt uit Almelo.

In 1933 wordt besloten samen met de gemeente van Wildervank te gaan beroepen, maar het komt niet zover. In 1934 wordt deze combinatie weer verbroken.

In 1942 wordt opnieuw met Emmer-Cornpasuum een beroep uitgebracht. Nu op student J. van Dalen. Daarna beroept Emmer-Compasuum alleen ds. A. Hilbers, die daar van 1943-1945 predikant wordt. Ten slotte wordt in 1947 met Emmer-Compasuum ds. N. Brandsma beroepen. Daarna worden de pogingen om aan een predikant te komen definitief gestopt.

Brand - nieuw kerkgebouw

In 1917 breekt er in Valthermond een enorme veenbrand uit, waarbij enige mensen, die per schip uit het brandende veen proberen te vluchten, omkomen. Ook enkele gemeenteleden raken door de brand alles kwijt. In de notulen van 28 mei 1917 staat te lezen dat "de kerkenraad besluit om vanwege de ramp die onze plaats getroffen heeft en waar ook onze gemeente in betrokken is hiervan een schrijven te richten aan Ds. Wisse om zijn eerwaarde te verzoeken om door middel van de Wekker onze mede broeders en zusters hiermee in kennis te stellen, opdat ook wij waar de nood het eist, en zelf als kleine gemeente daartoe niet in staat zijn, de nood der onzen ook enigszins te helpen verlichten".

Of het naar aanleiding van deze brand is geweest, is niet bekend, maar een jaar later besluit de kerkenraad om te komen tot een stenen kerkgebouw. De heer Herder heeft te kennen gegeven dat men naar een ander terrein moet omzien en daarom wordt een stuk grond gekocht waarop een stenen kerk wordt gebouwd. Zowel br. Huson als br. Van der Zanden dienen een tekening in. Omdat de stemmen staken wordt het lot geworpen en krijgt Van der Zanden opdracht tot bouw. Op woensdag 21 maart 1921 wordt deze kerk officieel in gebruik genomen in een dienst waarin de consulent, ds. Joh. van der Vegt van Mussel/Onstwedde voorgaat.

Tot 27 augustus 1995 komt men in dit gebouw iedere week bijeen. In 1972 worden de banken vervangen door stoelen en komt er een nieuwe preekstoel en een nieuw orgel. In 1982 krijgt de kerk een opknabbeurt. Omdat er niet voldoende vergaderruimte is, wordt in 1991 een uitneembare woning gekocht, die vroeger dienst deed als kantoor. Deze ruimte wordt achter de kerk geplaatst. Een praktisch gebouw waarin allerlei activiteiten kunnen worden gehouden.

Kandidaten

Tot tweemaal toe heeft Valthermond een kandidaat gehad, die tot ouderling werd bevestigd. Zij hebben veel werk in de gemeente verricht. In 1986 kwam kandidaat J.G. Schenau en in 1989 kandidaat J. Huisman. Ds. Schenau vertrok in 1989 naar Middelburg en kandidaat Huisman werd in 1993 predikant naar artikel 6, als geestelijk verzorger van het woon- en zorgcentrum "Maarsheerd" in Stadskanaal.

Classicale Commissie

Het ledental van de gemeente werd ieder jaar kleiner. In de jaren vijftig vertrokken gezinnen naar plaatsen waar werk te vinden was. Ook emigreerden verschillende gezinnen. De laatste jaren vergrijsde de gemeente erg, er was bijna geen jeugd meer. Het werd steeds moeilijker om ambtsdragers te vinden. Aan de classis werd advies gevraagd: Hoe moeten we verder?

De classis benoemde een commissie, bestaande uit de predikanten A. Brons, A. van der Maarl, W. van 't Spijker en A.C. van der Wekken. In Valthermond en omgeving wonen nogal wat gezinnen die lid zijn van een zusterkerk. Deze gezinnen kregen een brief van de Commissie met de vraag of zij lid wilden worden in Valthermond. Er kwam geen positief antwoord. Daarop kregen deze gezinnen een brief met de vraag: wanneer er 2 of 3 gezinnen overkomen, wilt U dan ook lid worden? Hierop werd door één gezin positief gereageerd. Er zijn verscheidene gemeenteavonden gehouden waar gesproken werd over de mogelijkheden die er nog zouden zijn om kerk te blijven. Ook de mogelijkheid van wijkgemeente van Mussel werd besproken. Maar uiteindelijk kon de kerkenraad - in zijn vergadering van 8 mei 1995 - niet anders besluiten dan tot opheffing van de gemeente over te gaan. Ook de Commissie wist geen andere wegen meer aan te wijzen.

Opheffing

En zo werd op zondag 27 augustus de laatste dienst gehouden. In deze dienst ging ds. Van 't Spijker voor. Hij preekte 's morgens over Hebrëeën 13:8 en 's middags over 2 Corintiërs 3:3 en 4. De vier ambtsdragers, de brs. H.J. Stroeckmeijer en K. Tichelaar, ouderlingen, en J.H. Bosma en W. van Oosten, diakenen, werden ontheven uit hun ambt.

Er waren nog 12 doopleden en 26 belijdende leden. Zij zijn overgegaan naar de kerken van Emmen, Mussel of Stadskanaal. Hoewel deze leden het jammer blijven vinden dat het niet anders kon, kan men het gelukkig in hun nieuwe gemeente goed vinden.

De vergaderruimte achter de kerk is aan aannemer Stroeckmeijer verkocht. Het kerkgebouw zal worden afgebroken. De grond zal worden verkocht, waarschijnlijk aan de fam. Dol. Deze familie heeft jarenlang als kostersgezin naast de kerk gewoond. Menig predikant heeft bij hen een kopje koffie gedronken.

Tenslotte.

We willen dit artikel besluiten met de woorden die drs. Van 't Spijker aan het slot van zijn stuk in de Wekker schreef:

"Bijna honderd jaar is vanaf de kansel van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Valthermond het Evangelie van de verzoening door het bloed van de Here Jezus Christus verkondigd. Het is een troost om te weten, dat, waar een gemeente zichzelf moet opheffen om praktische oorzaken, het Evangelie hetzelfde blijft, omdat Jezus Christus Dezelfde is, gisteren, toen onze voorouders Hem dienden, heden, nu wij Hem mogen volgen, en in de toekomst, als wij er al lang niet meer zullen zijn."

Over genomen uit het jaarboek van Christelijke Gereformeerde Kerken 1996

Bert

September 2005

De wekker van vrijdag 25 augustus 1995
104e jaargang nr 43

Laatste diensten in Valthermond

Komende zondag worden voor de laatste keer erediensten gehouden in de Christelijke Gereformeerde Kerk van Valthermond.

Kerkenraad en gemeente kwamen na een lange weg van het onderzoeken van mogelijke oplossingen tot de conclusie:

Dat er geen mogelijkheden waren om de gemeente te laten voortbestaan, en daarom bleef er maar één ding over: het besluit nemen, dat de gemeente ophoudt te bestaan.

De classis Groningen werd via de consulent en later via een commissie van bijstand en advies reeds in een vroeg stadium door de kerkenraad bij de problematiek betrokken, en heeft op die wijze intens met de kerkenraad en de gemeente meegeleefd, meegedacht en meegebeden om de weg van de Here ook hierin te kunnen gaan.

En zondag komt er dan een einde aan het bestaan van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Valthermond. Bijna 100 jaar na de instituering heft de gemeente zichzelf op.

Het is goed om daar in dit artikel een moment bij stil te staan.

Ontstaan.

In 1890 was er in de Valthermond een Christelijke Gereformeerde Kerk geïnstitueerd. In het gebied tussen de Hondsrug en het Stadskanaal werden in de vorige eeuw in het kader van de turfwinning een aantal "monden" gegraven, om de turf te kunnen vervoeren, en langs die monden ontstonden woongebieden. Zo vind je in die streek de Buinerrond, de eerste en de tweede Exloërmond, de Weerdingermond en ook de Valthermond. De mensen die daar woonden en die een kerkelijke binding hadden, trokken in het begin op zondag te voet naar de plaatsen waar de mond begon, of waar hij uitliep, en zo was het ook het geval met een aantal families die zich in de Valthermond gevestigd hadden: zij kerkten oorspronkelijk in Musselkanaal. Maar een aantal van hen, waaronder de families Wind, Van Oosten, Bakker en Roffel vonden het trekken op zondag een probleem worden. Zij bouwden een kerkje en werden een zelfstandige Christelijke Gereformeerde Kerk.

In 1892 ging de gehele gemeente mee met de Vereniging van Afscheidenen en Dolerenden, en heette de gemeente dus voortaan de Gereformeerde Kerk van Valthermond.

Als deze gemeente in 1894 een eigen predikant krijgt in Ds. Bosman, die in Amsterdam aan de Vrije Universiteit gestudeerd had, komen een aantal gemeenteleden met hem in conflict over de doop. Een broeder Jan van Oosten vraagt de doop aan van één van zijn kinderen, en in een gesprek met de predikant komt er een verschil in opvatting over de doop openbaar, en dat is er de aanleiding toe, om te besluiten in 1898 weer Christelijk Gereformeerd te worden, en op 26 april van dat jaar wordt de eerste dienst gehouden.

Klein en vacant

Wie in het jaarboek van onze kerken de gegevens van Valthermond opzoekt, ontdekt een aantal dingen die de gemeente typeren.

De gemeente heeft in de bijna honderd jaar van haar bestaan geen eigen predikant gehad. De latere Ds. G. Oosterhuis heeft een aantal jaren als evangelist en lerend ouderling onder andere in Valthermond gewerkt, maar dat was vóór de Vereniging, en dus vóór het ontstaan van de huidige Christelijke Gereformeerde Kerk. In meer recente tijden hebben de kandidaten J. G. Schenau en J. Huisman de gemeente een aantal jaren gediend als "lerend ouderling". Zij deden pastoraal werk voordat zij in een gemeente beroepen werden, en ware in die tijd ouderling van de gemeente, en omdat zij theologisch kandidaat waren, gingen zij de gemeente ook zeer regelmatig voor in de erediensten.

Het feit, dat er geen predikant werd beroepen kwam voort uit het feit, dat de gemeente de jaren door klein is gebleven.

Voor een deel kwam dat doordat vooral na de tweede wereldoorlog velen om economische redenen wegtrrokken naar de "nieuwe wereld", en de sprong over de oceaan maakten, of zich elders vestigden, waar werk te vinden was. Maar dat is niet de enige oorzaak dat de gemeente klein bleef.

In onze kerken hebben we dat niet zo apart benoemd, zoals in de Nederlands Hervormde Kerk, maar het verschijnsel van de "geperforeerde gemeentegrenzen" is ook in onze kerken natuurlijk een bekend verschijnsel geworden. Honderd jaar geleden werd het reizen naar een andere plaats om daar te kerken als een probleem ervaren, reden waarom vanuit Musselkanaal een gemeente in Valthermond werd geïnstitueerd.

Nu is door de mobiliteit het wonen in het gebied van de éne kerk niet meer automatisch een feit: je kunt op zondag en door de week met gemak naar een andere plaats reizen, om daar te kerken in een gemeente, die bijvoorbeeld veel meer mogelijkheden heeft op het gebied van jongerenwerk.

Juist dat is één van de redenen, waarom bijvoorbeeld nu de gemeente Valthermond zichzelf moet opheffen. Door het vergrijzen van de gemeente was er op een gegeven moment vrijwel geen aanvulling van de kerkenraad meer te vinden. Wanneer het "elders kerken" niet tot de mogelijkheden behoorde, en je vanzelf daar kerkte, waar je woonde, was wellicht nu dat probleem er niet geweest voor Valthermond.

Ik noem deze dingen niet om daarmee een aantal gezinnen de zwarte piet toe te spelen. Wanneer de pogingen, die de commissie van de classis in dezen ondernomen heeft, hadden geresulteerd in een toename van de gemeente, dan waren lang niet alle moeiten meteen overwonnen. Maar ik meen, dat deze dingen toch wel genoemd moeten worden, omdat hier in het bijzonder bij de leden van Valthermond een pijnlijk gevoel ervaren wordt.

Het feit dat men vacant bleef, hield in, dat er veel gastpredikanten zijn voorgegaan. En de gemeente was wat dat aangaat zeer flexibel: in het jaarboek word de gemeente van Valthermond elders moeten gaan kerken. Het is voor de kerkenraad en de classicale commissie een punt van zorg en grote aandacht geweest, om hier een goede oplossing voor te vinden. Het grootste aantal van de gezinnen zal bij de gemeenten van Mussel of van Emmen gaan behoren: zij wonen daar het dichtst bij. Omdat Mussel de eerst gemeente in de buurt van de classis is, zal de kerkenraad van die gemeente de eerst verantwoordelijke zijn voor het gebied, waar nu nog de kerkenraad van Valthermond verantwoordelijkheid voor draagt. Vakantiegasten, die zoals blijkt uit het gastenboek van de gemeente zeer goed de kerk van Valthermond wisten te vinden, zullen in de toekomst in het gebied tussen de Hondsrug en de Kanaalstreek geen Christelijke Gereformeerde Kerk meer vinden. Ook zij zullen moeten uitwaaiëren naar andere gemeentes in de omtrek.

Bijna honderd jaar is vanaf de kansel van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Valthermond het Evangelie van de verzoening door heilige bloed van de Here Jezus Christus verkondigd.

Het is een troost om te weten, dat, waar een gemeente zichzelf moet opheffen om praktische oorzaken, het Evangelie hetzelfde blijft, omdat Jezus Christus de Zelfde is, gisteren, toen onze voorouders Hem dienden, heden, nu wij Hem mogen volgen, en in de toekomst, als wij er al lang niet meer zullen zijn.

De zeer verschillende aanvangstijden van de erediensten gemeld. Men zat niet vast aan die bepaalde tijd voor de ochtend of voor de middag.

Daardoor is Valthermond een gemeente geweest, waar vele predikanten zijn voorgegaan, en waar ook vele studenten uit Apeldoorn in de aanvang van hun preektochten een keer voorgingen.

Uitwaaieren

Na zondag zullen de leden van de gemeente van Valthermond elders moeten gaan kerken. Het is voor de kerkenraad en de klassikale commissie een punt van zorg en grote aandacht geweest, om hier een goede oplossing voor te vinden. Het grootste aantal van de gezinnen zal bij de gemeenten van Mussel of van Emmen gaan behoren: zij wonen daar het dichtst bij. Omdat Mussel de meest genabuurde gemeente in de classis is, zal de kerkenraad van die gemeente de eerst verantwoordelijke zijn voor het gebied, waar nu nog de kerkenraad van Valthermond verantwoordelijkheid voor draagt. Vakantiegasten, die blijkens het gastenboek van de gemeente zeer goed de kerk van Valthermond wisten te vinden, zullen in de toekomst in het gebied tussen de Hondsrug en de Kanaalstreek geen Christelijke Gereformeerde Kerk meer vinden. Ook zij zullen moeten uitwaaieren naar andere gemeentes in de omtrek.

Bijna honderd jaar is vanaf de kansel van de Christelijke Gereformeerde

Kerk van Valthermond het Evangelie van de verzoening door het bloed van de Here Jezus Christus verkondigt. Het is een troost om te weten, dat, waar een gemeente zichzelf moet opheffen om praktische oorzaken, het Evangelie hetzelfde blijft, omdat Jezus Christus de Zelfde is, gisteren, toen onze voorouders Hem dienden, heden, nu wij Hem mogen volgen, en in de toekomst, als wij er al lang niet meer zullen zijn.

Overgenomen uit De wekker van vrijdag 25 augustus 1995
104e jaargang nr. 43

Bert

September 2005